Eredienst aan God en maatschappelijke inzet zijn verbonden. Maar hoe?

Naar aanleiding van de grote belangstelling voor de 'Missa In Mysterium' van Herman Finkers

Op zondagmiddag 23 april was ik aanwezig in de Jacobuskerk in Enschede (parochie St. Jacobus de Meerdere). Alle bijna 900 zitplaatsen waren bezet. Vanuit de wijde omtrek waren ze gekomen: ouderen maar ook mensen van onder de vijftig, katholieken maar ook protestanten en anderen. Dit was de zesde uitvoering van de 'Missa In Mysterium' van Herman Finkers sinds 2016. Vier locaties waren in het Aartsbisdom Utrecht: Oldenzaal, Achterveld, Zwolle en nu dus Enschede. De belangstelling was steeds groot. Er is daarom ook een CD uitgebracht en een basiscursus en een vervolgcursus gregoriaans. Finkers ziet het gebeuren als *Meezingen met een gregoriaanse hoogmis*. Dat meezingen werd ondersteund door verspreid in de kerk zittende koorzangers uit Enschede.

Finkers: "In de bekende drieslag het Ware, het Goede en het Schone is het Schone in de loop van de tijd op de achtergrond geraakt. De MiM probeert de aandacht te verleggen van het alledaagse naar dat 'Schone'. Een Eucharistievering is in haar vorm een opera (...). Alle medewerkenden aan die opera (...) brengen een kunstzinnig, verstild eerbetoon aan het Mysterie van de Liefde, ook wel aangeduid als het Christus-mysterie. God. Vandaar de titel: Missa in Mysterium. Het kerkgebouw en de mensen daarin maken zo zichzélf tot één groot gebed. Een gebed dat bestaat uit meer dan woorden. Om na het Ite Missa Est weer de wereld in te gaan en daar hopelijk wat dieper aan het tweede deel van het dubbele liefdesgebod te gaan werken."

Aan de reacties van bezoekers na afloop is af te lezen dat men gevoelig is voor dit verstilde eerbetoon. Men heeft het over 'thuiskomen', 'ontroering', 'opgetild zijn' en 'innerlijke vrede'. In het boekje is men van tevoren gewaarschuwd: "Schrikt niet als u merkt dat er niet wordt gemoraliseerd en er ook niets wordt uitgelegd. Het ritueel van het Heilig Misoffer ontvouwt zich simpelweg. Een ieder sluit zich aan en verdwijnt erin. Elke persoonlijkheid is uit het ritueel gehaald." De mis wordt geheel gezongen. Voor Finkers is het een zoektocht naar hoe de aandacht in de liturgie wat meer te verleggen naar een 'verwijlen bij het Heilige'. Een omgangsvorm met het Geheim achter alle Dingen. Daarbij volgt hij de liturgievoorschriften van Vaticanum II. De korte homilie wordt niet uitgesproken maar staat wel in het boekje ter lezing. De lezingen worden in het Latijn gezongen, maar door Finkers ondertussen in het Twents vertaald.

Na afloop was er voor een beperkt aantal aanwezigen een nagesprek in het café van het Wilminktheater (foto rechtsonder). In het panel zaten Herman Finkers, voorganger Marc Loriaux osb, drie zangeressen, een vrouwelijke acoliet en pastoor Daggenvoorde. Deze sneed een belangrijk thema aan. Hij zei dat hij de afgelopen jaren regelmatig hoort dat de Kerk meer maatschappij betrokken moet zijn. Tegelijkertijd is hij voor een goed verzorgde liturgie, een eredienst aan God. Volgens hem is het goed het ene te doen. Maar niet om vervolgens het andere te laten. Hij deelt het verlangen van Finkers naar de ervaring van Gods aanwezigheid in de liturgie. In het gesprek bracht een mevrouw naar voren dat de Missa in Mysterium voor haar de drempel lager maakt om onder ogen te zien waar ze normaal langs heen leeft. Dit is een interessante opmerking.
Waarschijnlijk bedoelde zij, dat zij in dit type liturgie beter contact krijgt met wat diep in haar leeft, aan pijn en hoop, aan angst en vertrouwen, aan zorg en wat haar echt geraakt heeft in de afgelopen dagen. In dit type eredienst kun je die gevoelens doorleven en voor God brengen. Je bidt niet alleen voor anderen; je bidt ook voor jezelf, om vrede en innerlijke balans, om moed, om genezing van trauma's, om inzicht voor de weg die je moet gaan, om vergeving. Buitengewoon belangrijk, lijkt me, omdat dit doorwerkt in je leven, dus ook in je maatschappelijk engagement. In de eredienst kan het gebeuren dat je nieuwe energie en meer zelfinzicht krijgt met betrekking tot hoe je met de dingen omgaat. Toch roept dit type wisselwerking tussen eredienst en naastenliefde bij mij ook een vraag op. De focus blijft gemakkelijk psychologisch en moreel bij dit innerlijk opengaan door de ervaring van schoonheid in de liturgie. De geloofsverlegenheid blijft bestaan als er geen bewustzijn groeit van de liefdesrelatie met God in de liturgie én het dagelijks leven.

Naar mijn ervaring zit er in de hoofden en harten van veel katholieken het schema van het opladen van de accu. Je ontmoet in de kerk Christus in Woord en sacrament. Hij geeft je de kracht om er weer een tijd tegenaan te gaan. Het nadeel van dit accu-schema is dat het de ontmoeting met Christus opsluit in de liturgie. In de lijn van het denken van Erik Borgman pleit ik voor het bevorderen van een meer contemplatieve houding. Ik denk dat ook Finkers hiernaar op zoek is, en met hem veel priesters. Eredienst, waarbij het Schone onze ziel voor God opent, geeft ons inderdaad de ruimte om in de spiegel te kijken en beter te zien wat er op een dieper niveau in ons omgaat. Dit brengen we dan voor God in het verlangen dat Hij ons omvormt tot een kind van het licht, een mens die nog meer liefheeft en recht kan doen. Maar contemplatie heeft ook een andere kant: oog krijgen voor de aanwezigheid van Gods Geest, niet alleen in de liturgie maar ook in het dagelijks leven van onszelf en van anderen (ook van ongedoopten)

en van heel de schepping. In het accu-schema blijft dit buiten beeld. Het blijft erg op het 'ik' gericht. In het pastoraat ben ik vaak tegengekomen dat mensen zeggen dat ze in de kerk God ontmoeten en dat Hij hun normen en waarden meegeeft, idealen om waar te maken in een wereld waar God meestal ver weg is. Wel is er in hun ogen sprake van Voorzienigheid. Bepaalde gebeurtenissen lijken toevallig, maar zijn dit niet: het lijkt wel of God er een bedoeling mee heeft gehad. Ze kwamen op een ander spoor of maakten een andere keuze. Buitengewoon belangrijk voor het maatschappelijk handelen. Eredienst is in mijn ogen dus ook: voor Gods aanschijn vieren hoe de Heilige Geest in het dagelijks leven aanwezig is geweest, kracht en richting heeft gegeven. Aan jezelf maar ook aan anderen. Al was het maar soms even. Thema voor een preek?

door Hans Oldenhof
oud-diocesaan diaconaal medewerker